

Az iskolarendszer zsákutcája és a kiút

2024.02.04.

Mi a probléma az iskolarendszerrel?

Egy társadalom, amely meg szeretne felelni a demokrácia ideáljának meg kell követelje magától azt is, hogy iskolarendszere, és így iskolái demokratikusak legyenek. Csak, ha a tanárok és a gyerekek is részt vehetnek a saját iskolázásuk tervezésében, gyakorlatában és értékelésében, akkor remélhetjük, hogy a fiatalok képesek lesznek a demokratikus társadalom ideálja felé törekvő társadalomban felelős polgárokká válni.

Miközben az egész életen át folyó tanulásról beszélünk, nehezen értjük azt, hogy míg a legkisebbek megfelelnek ennek a képnek, addig később ez a tevékenység megakad. Miért van az, hogy az iskolák, amelyeket pontosan erre hoztunk létre ilyen kevéssé képesek ezt a feladatot ellátni.

Az iskolán kívüli nevelés úgy tűnik eredményesebb annál, amit az iskola nyújt. Fel szeretném sorolni az okokat, hogy miért van ez:

- Kevesebb gyerekekkel konfrontálódnak a felnőttek, ugyanakkor jól ismerik őket és gondoskodnak róluk,
- A felnőttek azt tehetik, amit jónak gondolnak (persze tévedhetnek is!)

Ezzel szemben az iskolában:

- A tanár egy teremben egy tucatnyi gyerekekkel találkozik, akiket alig ismer,

- A tanár munkáját ezer dolog gúzsba köti: általános és oktatási törvények, előírások, tesztek és vizsgák, stb. stb.

Az iskolában az amit értelmes tanulásnak, képzésnek nevezhetünk sehogy vagy csak nehezen tud áttörni ezen a zavaró amalgámon, amelyet a törvények, előírások, szabályok, normák, elvárások, panaszok jelentenek.

Mindennek hatására az iskola – fokozottan az elmúlt időben – arra mozdult el, hogy arra tanítsa a gyerekeket, hogy tegyék azt, amit mondanak nekik. Mindez egy lefelé mozgó spirálon oda vezet, hogy az iskola a társadalom eltávolodik a demokratikus ideáloktól. E helyett egy merev oligarchikus gazdagokra és szegényekre szakadó társadalom alakul ki, amely képtelen jólétet teremteni tagjainak.

Mivel lehetne a tanároknak, az oktatási bürokratáknak, a szülőknek segíteni abban, hogy ez ne folyjon tovább? Hogyan lehetne az iskola képzési funkcióját erősíteni, hogyan lehetne az iskola szocializációs folyamatait is kevésbé merevvé tenni?

Mi a megoldás?

A reformmozgalmak jó része megelégszik azzal, hogy megerősíti az akadémikus elvárásokat. Több matematika és tudomány, több házi feladat, erősebb követelmények. Ez úgy tűnik nem vezet eredményre és képeseknek kell lennünk észrevenni, hogy csak látszólagos kerülő utak lesznek eredményesek, éppen olyanok, amelyek bekapcsolják azokat a közbenső lépcsőfokokat, amiket az politikai elit és az oktatási bürokrácia nyomása folytán az iskolák kikapcsoltak.

Az iskolákban újra kell teremteni annak lehetőségeit, hogy ott az iskolában dolgozó felnőttek segíthessenek a gyerekeknek abban, hogy ők (részben a tanárok után vagy velük szinkronban is) olyan hajlamokat és karaktervonásokat alakíthassanak ki,

amiről mi azt gondoljuk, hogy egy egészséges felnőtt vonásai:

- érzékenység más emberek és a természeti környezettel kapcsolatban
- demokratikus attitűd, mások igényeinek figyelembevétel és megegyezési képesség
- kitartó erőfeszítés
- tehetség és készség fejlesztés
- ízlés, humor, kíváncsiság és intelligencia

Mindehhez az kell, hogy a tanulás a maihoz képest önmagában is örömet jelentsen (mint az a legkisebbeknél még így van!) Nincs ok arra, hogy ennek miért kell olyan mértékben elvesznie. A felnőtteknek sok esetben csak annyit kell tennie, hogy nem állnak a gyerekek útjába, sőt inkább bátorítják őket abban, hogy merjenek. Mindez még egyszer mondván a felnőttekre is igaz, akik élményeiket meg is oszthatják a fiatalokkal, akik ezt azután beépíthetik saját motivációs bázisukba.

A tanulásnak ezt a komplex élményét nevezte Maslov csúcserőművészetnek (peak experience), Csíkszentmihályi flow-nak. Nem lehetetlen, hogy az iskolákban a gyerekek azt megtapasztalják, csak le kell bontani a gátakat, amit különféle okokból magunk elé építettünk.

A legfontosabb, hogy ehhez az iskolai élet egész rendszerét demokratizáljuk. Nem robbanásszerűen, de tudatosan, egyik lépést a másik után megtéve. Egy oligarchikus, autokratikus iskolai ellenőrzés nem képes vidám, emberi, érdeklődő, intelligens fiatalokat tolerálni, egy demokratikus társadalom viszont nem lehet meg nélkülük.

Kapcsolódó bejegyzések:

- Fóti Péter: A gyerekek morális fejlődése
- Demokratikus módszerek a tanulás-tanítás tervezésében
- Hans Brügelmann: A tanítás megnyitásának dimenziói

- Fóti Péter: A jó iskola ismérvei 14 pontban
- Herbert Kohl: Tanítással a világ bajai ellen